

**CINQUÈ CENTENARI
D'AMÈRICA LLATINA**

descobriment o encobriment?

Ignacio Ellacuría

1. EL CINQUÈ CENTENARI DEL «DESCOBRIMENT» VIST DES DE L'AMÈRICA LLATINA.

«Cristianisme i Justícia» va demanar fa un any a Ignacio Ellacuría una reflexió sobre el «Vè Centenari vist des de l'Amèrica Llatina». Ens va dir en diverses ocasions que hi estava treballant... Ara difícilment ens arribaran les seves paraules, però no renunciem a publicar el seu autoritzat punt de vista. Per això hem agafat l'enregistrament magnetofònic de la conferència que va donar sobre aquest mateix tema en el nostre Centre el 27 de gener passat, en un cicle coorganitzat amb «Associació per al diàleg amb les cultures (OSMI)» i la Comissió Internacional de la «Crida». Conservant el to col·loquial de la xerrada, hem procurat d'adaptar-lo a l'estil escrit.

Tractar el tema del cinquè centenari del descobriment des de l'òptica llatinoamericana pressuposa, en primer lloc, un marc teòric de comprensió d'aquest esdeveniment històric.

Obviament, el cinquè centenari vist des d'Espanya i per sectors poc crítics apareixerà un cop més com un càntic a una gran gesta. En el fons sembla que allò que més els interessa als qui ho commemoren des d'aquesta òptica grandiloqüent és enaltir-se ells mateixos, és poder dir: «quina cosa tan gran que vàrem fer!», és poder contar i cantar les glòries d'això tan gran que varen fer.

Però a l'Amèrica Llatina la veritat és que el cinquè centenari, com a tal, no interessa pràcticament a ningú. I això, al meu entendre, és la cosa millor que pot succeir. El problema és que des de fora ens arribarà tota una allau d'escrits, celebracions i programes. I, davant d'aquesta situació, haurem de prendre partit, haurem d'apuntar-nos a les veus capaces de comprendre críticament aquest afer. Naturalment mirarem que la nostra crítica no es produeixi d'una forma destructiva, però el que no podem tolerar és que es repeteixi, ara commemorativament, allò que realment va passar en la història.

1.1. ES REPETEIX LA MATEIXA HISTORIA AMB NOUS PROTAGONISTES.

Les commemoracions solen ser diferents de la realitat; d'altra banda, ja han passat cinc segles com perquè es repeteixin mecànicament les mateixes coses.

Però sí que podria passar, i de fet ja passa, que l'actual «representant conqueridor» del món occidental -que és ara EE.UU.- fes pel que fa a l'anomenat «nou món», en el marc de les possibilitats històriques del nostre temps, allò que en altre temps feren Espanya i Portugal.

Per això, el nostre combat no s'adreça contra el que va passar fa cinc segles, sinó que el que pretenem és recollir l'experiència del que va passar aleshores per dir-los -sobretot als nord-americans, i en part també als europeus, com a pertanyents en la mateixa civilització cristiano-occidental- que el seu enfocament actual pel que fa a l'Amèrica Llatina i el Tercer Món, en general, no ha canviat molt respecte el que va passar fa cinc segles.

Aquest enfocament de l'actuació de les potències occidentals actuals respecte als països del Tercer Món es caracteritza, dit d'una manera breu, per **cobrir** una realitat, que fonamentalment és de domini i d'opressió, amb un mantell ideològic molt bonic però que no és res més que pura façana. Amb això el que estan aconseguint és falsificar la realitat. I això cal desemmascarar-ho.

El que s'ha fet fins ara, durant aquests cinc segles, és un fenomen de dominació d'uns pobles, d'unes cultures, d'unes llengües, d'unes religions etc. Per tant, si som conseqüents, des del nostre punt de vista, el que cal fer en el cinquè centenari (i en tots els altres que puguin venir) és un alliberament.

No cal que siguem absolutament tancats sostenint que aquest procés continuat de dominació al llarg de cinc segles no ha aportat cap mena de bé; això seria concebre el procés de dominació i alliberament com un quadre clarament diferenciat en blanc i negre. I la realitat mai no és així tan «clara i diferent». Però, amb tot, el que no podem negar o pretendre ignorar és que, al cap de cinc segles, altres països fan a l'Amèrica Llatina el que va fer aleshores Espanya. Repeteixo: això ho hem de desemmascarar.

1.2. EL «DESCOBERT» ES SEMPRE L'OPRESSOR.

1.2.1. Fa cinc segles...

Què passa realment en la relació mútua que es va establir entre aquests dos grups de nacions a les quals fem referència?

Des del meu punt de vista, el primer que passa és que el «conqueridor» o dominador **es posa al descobert**. Així, fa cinc segles, amb el «descobriment» de l'anomenat «nou món», allò que realment es va descobrir va ser el que era Espanya de veritat, la realitat de la cultura occidental i també de l'Església en aquell moment. Ells es van posar al descobert, es van despullar sense adonar-se'n, perquè el que van fer respecte a l'altra part fou «encobrir-la» no pas «descobrir-la». En realitat és el Tercer Món qui descobreix el primer món en els seus aspectes negatius i en els seus aspectes més reals.

Des d'aquest punt de vista per al Tercer Món, seria molt interessant i fructífer, en l'avinentesa d'aquest cinquè centenari, poder escoltar l'autoconfessió del Primer Món. Però això, és clar, serà molt difícil. Per això nosaltres creiem que si el profeta (que en aquest cas és el Tercer Món) no diu al Primer Món la veritat, el Primer Món no serà capaç de veure i descobrir la seva pròpia realitat i, en canvi, continuarà dient al Tercer Món allò que ha de fer.

Si ens hi fixem bé, en els inicis de la conquesta, el que varen dir els conqueridors és que venien a fer els indígenes cristians. Però és obvi que no venien per això, que aquesta afirmació era una gran mentida (per més que hom ho volgués justificar amb les millors raons teològiques, i per més que alguns creguessin sincerament aquestes justificacions). La veritat és tota una altra: Espanya va anar a Amèrica a dominar, a conquerir, a ampliar el seu poder i les seves fonts de riquesa; va venir per fer això acompanyada d'una càrrega ideològica o ideologitzada representada, sobretot en aquell

moment, per l'església romana. Fou, doncs, l'estructura sócio-històrica espanyola d'aleshores la que va restar desvelada (ja que estava oculta) com una poderosa força humana. Va restar desvelat, igualment, que aquesta força es movia, sobretot, per l'afanyosa recerca de riquesa i de poder: això és realment el que movia els individus que acudiren a l'Amèrica Llatina.

D'altra banda, aquesta força estava sobredeterminada per una totalitat expansionista que cercava l'acreixement del seu poder (no en va es parla de l'Imperi Espanyol) i de la seva política representada pel règim polític imperant. I tot això legitimat per una ideologia "cristiana" que, si bé és cert que aportava una sèrie de valors humanitzants -i en aquest sentit hem de reconèixer que entre la gentada que va arribar a l'Amèrica Llatina entraren persones realment amb una intenció i amb una acció contrària a la dinàmica principal del procés- també és veritat que restaren sempre subordinats a la consecució efectiva d'allò que es pretenia, col·lectivament i nacionalment.

1.2.2. ...i també avui.

També avui podem dir amb tota veritat que el Primer Món s'apropa al Tercer Món, globalment, d'aquesta mateixa manera i amb aquestes mateixes intencions. I ve també amb una vestimenta ideològica que no pretén altra cosa que encobrir, d'una manera «bonica», les seves intencions reals.

Les nacions poderoses d'avui ens diuen que vénen al Tercer Món per fer-nos «rics» i per fer-nos «demòcrates». Però aquestes «generoses proposicions» tanquen un projecte polític i econòmic molt diferent. I per descobrir i desemascarar la veritat última d'aquest projecte, no hem de mirar a l'interior de les fronteres de les nacions dominants d'Occident, sinó que cal mirar fora de les seves fronteres, allà on es manifesten els efectes últims del que és i del que pretén aquest projecte occidental el màxim representant i portador del qual és EE.UU..

Certament, EE.UU. pot ser demòcrata, fins a cert punt, dins les seves fronteres, sempre i quan mantingui internacionalment una posició antidemocràtica. Per tant, la democràcia, tal com la defensen, és falsa, enganyosa, no els importa absolutament res com a valor universal. Però la veritat del seu sistema polític, econòmic i cultural, on es fa palès amb més claredat, no és en el lloc d'on es treuen tots els profits d'aquest sistema, sinó en el lloc on necessita estar conquerint i dominant per mantenir la seva estructura de poder.

Podríem il·lustrar això que ací sostenim de maneres diverses. Per posar-ne un exemple: Es creïble pensar que a EE.UU. li importa molt que hi hagi eleccions democràtiques a Nicaragua? La veritat és que no li importa pas absolutament el més mínim. Es més, si Nicaragua fos un extraordinari aliat dels EE.UU., aquest li permetria perfectament de tenir el règim polític que volgués. El que passa és que al capitalisme, per raons d'índole diversa, el règim polític que li correspon millor i que millor li serveix per defensar els seus interessos és aquest règim "democràtic".

Un altre cas il·lustrador el tenim a El Salvador. Dins la recerca pactada de solucions pacífiques al conflicte intern que viu aquest país, la guerrilla ha ofert la seva voluntat d'acudir a unes possibles eleccions, però, per això, ha sol·licitat un cert temps per poder preparar bé la seva candidatura. I bé,

la resposta governamental ha estat que no, que això va en contra de la Constitució, que la Constitució preveu que el període presidencial sigui de cinc anys i que, per tant, la seva prolongació tres mesos més -com sol·licita la guerrilla- és anticonstitucional. Sortosament, en aquest context, l'Església ha dit una paraula força profètica i interessant: «la pau és primer que la Constitució». Això fou copsat pels «constitucionalistes», pels «legalistes» i pels «demòcrates», com una mena «d'heretgia». Però, en el fons de tota aquesta «trampa legalista» de la Constitució, ens adonem que el veritable problema rau en la por dels poderosos i opressors: en veure que la proposta del FMLN pot representar un perill per al projecte nord-americà i per al projecte ARENA -que pensa guanyar les properes eleccions-, es fan enrere i diuen «no acceptem aquesta proposta». I és que, en definitiva, el que cerquen no és una solució política que respongui realment a les necessitats i a la voluntat de la gent del poble, sinó que cerquen un cop més la conquesta del poder.

Crec que aquests breus exemples ens poden ser útils per a comprendre l'actualitat d'aquest cinquè centenari i la perspectiva des de la qual nosaltres el voldríem abordar.

1.3. TAMBE L'ESGLÉSIA RESTA I RESTA AL DESCOBERT

L'Església va ser un element important del conjunt del procés «conqueridor» de fa cinc segles. Si bé no fou l'Església la qui, des d'un afany missioner i evangelitzador, va projectar la «missió americana», també és veritat que l'Església va acabar legitimant aquest projecte ideat per uns altres.

Aquesta legitimació no sempre i en tot lloc va tenir efectes negatius, sinó que, en moltes ocasions, la seva acció va arribar a ser milloradora de la realitat existent. En alguns llocs l'Església va fer coses realment importants per combatre contra aquest procés dominador i esclafador.

Certament que hi va haver elements eclesials -sobretot entre els ordes religiosos- en els quals tenia preferència el servei a la fe per damunt del servei a la corona, la preocupació evangelitzadora per damunt de les passions i els interessos no cristians, la defensa de l'indi per damunt de la legitimació de l'explorador. Ja en aquest moment, doncs, es va fer present -i no pas d'una manera ocasional- l'opció preferencial pels pobres. No podem dir que aquesta opció fos l'assumida per l'Església sencera en tot moment, per tota la jerarquia, per tots els ordes religiosos, però tampoc no podem dir que aquesta opció fos quelcom ocasional o purament puntual.

Però, de tota manera, el cert és que l'acció de l'Església en el procés conqueridor i colonitzador va ser sempre de caràcter subsegüent i acompanyant; però mai no va tenir la iniciativa del que s'estava fent. Aquesta iniciativa sempre va córrer a càrrec dels interessos econòmics i polítics.

Aquesta realitat ens descobreix quelcom més profund: tota ideologia, quan és ideologitzada, pretén encobrir quelcom dolent i, per això, presenta quelcom de bo per fer de «tapadora», i aquesta necessitat de presentar quelcom de bo pot ser aprofitada per fer coses bones. Així doncs, l'imperi porta l'Església per legitimar el seu procés, i l'església presenta la «cara bona» d'aquest procés (per bé que, en algunes ocasions, ni tan sols això).

D'aquesta manera, pel que fa a l'Església, podem dir també que varen quedar al descobert coses bones però també mals molt seriosos, tals com la seva propensió a identificar-se amb el poder i la

riquesa --que és un element de temptació constant en l'església--, la seva subtil tendència a preferir i donar prioritat a la seva «institucionalitat» per damunt de la seva «missió» --també aquesta una realitat molt actual--. En bona part, doncs, l'Església es va deixar endur per aquest raonament: «Ara no puc realitzar la missió, que em pertoca com a pròpia, d'anunciar el Regne de Déu d'acord amb el missatge de Jesús perquè, si ho fes així, posaria en perill la institució eclesial i, primer que tot, cal salvar això. Quan l'ocasió sigui més favorable, aleshores ja duré a terme l'esmentada missió».

El film «La Misión» ens ofereix un exemple interessant per a il·lustrar aquesta qüestió històrica de la missió d'uns homes, enfront de la institucionalitat del país que anava al davant de la colonització, i fins i tot de l'església institucional. Perquè, al capdavant, quina fou la raó per la qual expulsaren els jesuïtes de les reduccions del Paraguai? Per què des de la Cúria romana, i des de les autoritats supremes de la mateixa Companyia de Jesús, hom va donar l'ordre de retirar-se d'aquesta missió, d'aquest anunci i d'aquesta realització concreta de la fe cristiana enmig de la història? Aquestes preguntes tan sols tenen una resposta: perquè la missió dels jesuïtes de les reduccions del Paraguai posava en perill la institució universal de la Companyia de Jesús.

Però no solament en el passat, sinó que també avui, l'Església a l'Amèrica Llatina continua tenint la temptació de donar prioritat a la seva institucionalitat per damunt de la seva missió, i continua lluitant contra aquesta temptació.

Ara pensava, per exemple, en el que ens passa a nosaltres a la Universitat Centramericana (UCA). Moltes vegades preferim salvar la institucionalitat que no pas dur a terme la missió. Amb tot, també és veritat que hem posat moltes vegades la nostra institució en perill (que ens posin bombes, que ens disparin, que ens amenacin etc.). Però la nostra institució no pot restar callada malgrat aquestes amenaces. No vull dir amb això que arrisquem molt la institució però sí que n'hem arriscat una mica en repetides ocasions. Una vegada vàrem escriure un llibre en defensa d'una vaga la qual cosa ens va costar uns 200 mil dòlars, ja que el govern ens va amenaçar amb prendre'ns la subvenció si sortíem en defensa de la vaga dels mestres. I molt conscients que perdíem i ens afeblíem com a institució, donàrem suport a la vaga.

En aquesta mateixa direcció voldria remarcar que l'Església a El Salvador no rep mai diners de l'Agència Nord-americana per al Desenvolupament, perquè aquests diners són corromputs, són diners que es donen dissimuladament per fer la guerra a El Salvador, o per fer la política nord-americana. Nosaltres podríem tenir a la nostra disposició milions de dòlars procedents de l'esmentada Agència per fer coses bones, però tan bon punt prediquéssim i féssim la nostra missió alliberadora entre els grups populars i marginats, ens prendrien de seguida aquests diners.

Voldria posar un darrer exemple actual. També en el camp de la teologia s'ha experimentat, a la seva manera, la temptació de què parlàvem. En aquest cas la temptació de la teologia és la d'oferir una reflexió i una praxi cristiana que no s'encarnin en el context històric i cultural llatinoamericà. I una teologia cristiana que s'encarni en les realitats històriques i culturals del lloc on es troba, esdevé també opressora. Però sobre aquest tema, he de dir també que, la tan discutida «teologia de l'alliberament», allò que ha cercat a l'Amèrica Llatina -amb major o menor fortuna- és tractar de fer una lectura llatinoamericana del cristianisme, d'un cristianisme que ens ha arribat carregat d'«europeisme».

1.4. BREU CONCLUSIÓ.

Repetim, doncs, un cop més, i com a resum, la intuïció que hem anat desenvolupant fins ara: en la primera entrada d'Europa, encapçalada per Espanya i Portugal, en l'àmbit del que és avui l'Amèrica Llatina, el que es va posar de manifest va ser un «descobriment del conqueridor»; i un «encobriment violent i violador dels pobles que hi existien», de les seves cultures, de la seva religió, de les seves persones, de les seves llengües. Hom va cobrir el que hi havia allà i ho va cobrir violentament. Aquest cobriment profund va donar lloc a una «nova cultura», «nova raça», «nova religiositat», etc.

Des d'aquesta perspectiva el que avui resta encara per fer és un descobriment d'allò que està encobert; és a dir una possibilitat real que sorgeixi el «nou món», no com a repetició del «vell món», sinó com a autèntica «novetat».

La pregunta essencial és ara: és possible això? és purament utòpic? té realment solució la problemàtica del nostre «vell món».

2. SOLUCIÓ AL NORD, PROBLEMA AL SUD

Des del meu punt de vista -i això pot ser quelcom profètic i paradoxal alhora- EE.UU. està molt més malament que l'Amèrica Llatina. Perquè EE.UU. té una solució, però, segons el meu parer, és una solució dolenta, tant per a ells com per al món en general.

En canvi a l'Amèrica Llatina no hi ha solucions, solament hi ha problemes, però per més dolorós que sigui, és millor tenir problemes que tenir una solució dolenta per al futur de la història.

Evidentment que l'Amèrica Llatina té un terrible problema: tota ella és un problema. I el gran repte actual consisteix a resoldre aquest problema, però no amb la solució que ofereix EE.UU.. Amb això no vull dir que tot el que té i ofereix EE.UU. sigui dolent i negatiu, però sí que la solució oferta, presa en el seu conjunt, no és bona. I no ho és per un principi absolutament kantian: una solució no universalitzable per a tot el món no és una solució humana.

Ja que la solució de EE.UU. no és universalitzable per a tot el món, no és una solució humana, no serveix per a la humanitat. Si tot el món assolís els nivells de consum de EE.UU. (de carn, d'electricitat, de petroli etc.) amb vint anys exhauriríem els recursos existents. Així doncs, des d'un punt de vista concret, mesurable, ecològic de la realitat del món, aquesta no és ni pot ser la solució. En el millor dels casos és una solució per a ells de la qual estan contents i se'n senten orgullosos. Mentrestant, nosaltres i tot el Tercer Món, el que tenim, el que ens han deixat, és un gran problema.

I aquest gran problema pot expressar-se d'una manera significativa en aquesta frase popular del castellà que diu: «le han dejado como a un Cristo». Bé, certament el Tercer Món l'han deixat com al Crist. Des del punt de vista de la fe això és el que hem anomenat, en diverses ocasions, el «poble crucificat». Però com deia abans, per dolorós que sembli, és millor tenir un gran problema que una mala solució per al problema. Perquè, no sabem bé de quina manera, però la fe ens diu que en aquest poble amb problemes, en aquest «poble crucificat», és on realment hi ha el Crist present, és on Ell va voler posar-se. Des d'aquesta perspectiva creient hi ha, doncs, un immens potencial per a resoldre el problema, la formulació abstracta del qual no és difícil de precisar però la solvència concreta del qual sí que és ben difícil de dur a terme.

2.1. CIVILITZACIÓ DEL CAPITAL I CIVILITZACIÓ DEL TREBALL.

El nostre problema radica en què la civilització que domina avui -i això val tant per a l'Est com per a l'Oest- és la civilització del capital. Aquesta és la que va configurant el món i la que ha fet de la immensa major part del món (de les 4/5 parts de la humanitat) un «Crist». Enfront d'aquesta civilització dominant, cal lluitar per construir una civilització nova: la civilització del treball. Aquest és el gran repte que tenim al davant.

Això, doncs, ho hem d'entendre bé. L'important és que el destí de la humanitat no estigui regit per les lleis internes del capital. Perquè aquestes lleis, no és que siguin immorals, però sí que són amorals, i comporten una dinàmica determinada que arrossega tots els qui hi entren. Podem dir que no és que els capitalistes facin el capital, sinó que és el capital que fa els capitalistes i els va

empenyent a fer el que fan a l'Occident, i també a la URSS. Perquè, al capdavant, l'important no és que el capital sigui posseït per mans privades o per mans col·lectives. Aquest és un punt important que hem de distingir, però no és fonamental. La cosa fonamental és que ambdues són civilitzacions del capital. I tots sabem que el capital, per al seu propi desenvolupament, va realitzant una pila de coses, no solament inútils i enganyoses per a la humanitat, sinó coses que obliguen la majoria d'aquesta humanitat a viure d'una manera determinada, d'una manera problemàtica.

Enfront d'això nosaltres voldríem lluitar per una civilització del treball, en la qual el motor de la història sigui el treball, però no el treball per a produir capital, sinó el treball per a desenvolupar la humanitat. En aquest sentit també s'ha pronunciat el Papa en la seva encíclica «Sollicitudo rei socialis». Hi sosté la prioritat del treball sobre el capital, i ho diu molt clarament: aquesta és la mesura d'un ordre polític i econòmic just o injust; en qualsevol ordre econòmic en què predomini la dinàmica del capital per damunt de la dinàmica del treball, aquest ordre és injust, aquest ordre configura tot un pecat estructural que genera tota la resta de pecats. Contràriament, en aquella civilització on predomini la dinàmica del treball per damunt de la dinàmica del capital, podem dir que realment hi apunta la inspiració cristiana.

2.2. PEL CAMÍ DE LA VIOLÈNCIA?

La lluita per aquesta «novetat» a El Salvador, que és el país que conec més bé i al qual em vaig a referir, ha sorgit amb certa força a través de processos violents, reflectits, d'una manera especial, en el moviment revolucionari guerriller --del qual, dit així de passada, no sóc un alabador cec i acrític, ja que la seva posició presenta també grans problemes--, com a força que s'aixeca en protesta contra la invasió, la colonització, i l'opressió del poble salvadorenc.

He mantingut sempre que tota violència és dolenta. Però sostinc també que hi ha unes violències pitjors que unes altres; això és clar. Tot acte de violència és dolent; però pot ser que alguna vegada sigui inevitable.

En aquest sentit la «teologia de l'alliberament», per exemple, ha insistit en que la violència més greu, i l'arrel mateixa de tota violència, és la violència estructural; és a dir, la violència de la civilització del capital que manté la immensa majoria de la humanitat en condicions biològiques, culturals, socials i polítiques absolutament inhumanes. Aquesta és la violència estructural fonamental. Per això, dir que els teòlegs de l'alliberament defensen la violència i que la teologia de l'alliberament propicia la violència, és un error, ja que aquesta és la teologia que més sistemàticament ha denunciat que la violència estructural -la qual, per cert, ningú no ha acusat de violenta, ja que a tots els ha semblat una cosa normal, reflex del bon ordre establert etc.- és la violència fonamental contra la qual cal combatre per erradicar-la, si és possible, amb el mínim de violència.

És cert que la resposta a la violència estructural ha solgut ser la violència revolucionària. Jo no crec que necessàriament s'hagin d'identificar sempre «revolució» i «violència», però de vegades -i en el cas de El Salvador en concret- hom s'ha servit de la violència guerrillera per combatre la violència considerada estructural. Fer de la violència una causa, fer de la violència un bé o un ideal, certament no és cristià i probablement tampoc no és ètic. Però el problema fonamental continua essent veure fins a quin punt aquesta violència és inevitable. I ho repeteixo, la violència revolucionària en si

mateixa és dolenta però potser moltes vegades l'han tornada inevitable.

En aquest sentit tractem, a El Salvador, de combatre primer la violència estructural existent amb totes les nostres forces no violentes. Així, el treball «institucional» de la nostra Universitat es resumeix en un combat contra la violència estructural del país a base de crear les condicions que facin possible l'alliberament de les majories populars oprimides. A això s'adreça, amb més o menys èxit, el potencial de la nostra Universitat.

I des d'aquesta posició, ens hem adreçat a altres grups, com el guerriller, que combaten aquesta violència d'una altra manera. En concret, jo mateix he tingut unes converses molt llargues i molt crítiques amb un dels combatents guerrillers més destacats, el comandant Villalobos. Precisament en una d'elles li vaig dir que les accions que havien dut a terme -feia poc que havien matat alguns alcaldes- eren unes accions absolutament intolerables des del punt de vista cristià i contraproductives des del punt de vista polític. Li vaig dir també que altres accions que estan posant en pràctica a El Salvador (com posar bombes a cases de militars, gasolineres, etc.) amb l'objectiu de procurar una insurrecció popular -o, com en diuen ara, una «explosió social»-, donades les condicions actuals del país, em semblaven també desencertades.

Igualment, hem estat lluitant perquè es faci el menor mal i al menor nombre de persones possible. Quan aconseguim una declaració de la Comandància Militar del FLMN que no faran mal als civils considerem haver obtingut un gran avanç. A veure si ara avancem un xic més per tal que s'acabi la guerra a través de les propostes de negociació que hem fet.

Però, en aquest moment, malgrat que crec que la lluita armada no té molt de futur a El Salvador, no li podem demanar al FNML que deixi de fer la guerra amb l'exèrcit, fins i tot que deixi de fer sabotatges, així, sense més ni més. El que sí que els podem dir és que cal negociar, cal cercar la pau, perquè el camí de la violència ja no pot donar més de si a El Salvador.

Aleshores, com ja veieu, el nostre objectiu i la nostra lluita se centren a aconseguir que s'acabi la guerra i que s'acabi la violència estructural. I, mentrestant, aconseguir que minvi el mal que fa tota mena de violència dins el país. Creiem que aquest és un plantejament molt més pacifista que no pas violentador.

3. ELS NOSTRES MÀRTIRS SÓN LA LLAVOR DE L'ESPERANÇA

Amb tot això hem pogut veure quin és el fons en què ens movem. A El Salvador, a l'Amèrica Central, continua passant el mateix que va passar durant la «conquesta» de fa cinc segles. Unes potències externes, aliades amb uns elements interns, han anat configurant una civilització del capital i unes ideologitzacions que són ací encobrint el que passa de veritat. Així estem.

Però en aquesta situació en què ens trobem, també han anat sorgint diferents formes de rebel·lia, no purament retòriques o polítiques, sinó reals, treballoses, sofrents, fins i tot martirials, tant al si de l'església com en determinats moviments socials i fins i tot polítics. I això fa que ací, en aquesta rebel·lia, hi hagi una llavor d'esperança que donarà algun fruit nou. Certament que a El Salvador, dins d'aquesta situació que hem anat vivint, hi ha hagut present i hi continua essent la llavor de l'alliberament, tant entre les majories populars -que no han perdut l'esperança- com entre l'església. Mantenir viva aquesta llavor de l'alliberament ha estat quelcom que ha costat molta sang; són molts els sacerdots, religiosos, religioses i laics que han trobat la mort assassinats. Ells són també el llegat d'una església que, al llarg d'aquests cinc segles, no tan sols va deixar males llavors a l'Amèrica Llatina, sinó també molta lluita i molta sang fecunda a favor del poble senzill. Ells són, senzillament, els nostres màrtirs.

En el marc d'aquesta lluita esperançada -i també martirial- per l'alliberament, voldria recordar-vos un cas excepcional com és el de Monsenyor Romero. Recordo que ell deia -resignat i esperançat alhora- cada cop que mataven un sacerdot a El Salvador: «seria trist que quan està morint tanta gent del poble, no matessin cap capellà».

Ell parlava -encara que no li varen donar molt de temps per parlar perquè el van matar abans de temps- que l'opció preferencial a favor de les majories populars i dels pobres de la terra, havia de ser un element fonamental en l'acció de l'església i en la seva predicació. I si darrerament hi ha hagut un home que no va tenir por -com deia abans- de posar en joc la institucionalitat de l'església davant la missió de l'església, aquest ha estat Monsenyor Romero. Naturalment que tots els poders d'aquest món se'n van apartar, el van amenaçar i el van atacar fins a assassinar-lo.

El seu successor, Monsenyor Rivera Damas, segons el parer dels més radicals és un home força moderat i no massa progressista, ben vist per la Santa Seu, etc. No vull entrar en aquests judicis: és palès que Monsenyor Rivera mai no pren els tons profètics de Monsenyor Romero. Però el que jo volia fer veure és que aquest home que és ètic, prudent i mesurat encara no ha estat elegit mai, ni una sola vegada, president de la Conferència Episcopal: adoneu-vos de com està la nostra església, que fins i tot té por de Monsenyor Rivera!

Voldria ratificar el següent. Tota aquesta sang martirial vessada a El Salvador i per tota l'Amèrica Llatina, lluny de moure al descoratjament i a la desesperança, infon un nou esperit de lluita i una nova esperança en el nostre poble. En aquest sentit si no som un «nou món» ni un «nou continent», sí que som clarament i d'una manera verificable --i no pas precisament per la gent de fora-- un continent d'esperança, la qual cosa és un símptoma extremadament interessant d'una futura novetat enfront d'altres continents que no tenen esperança i que l'única cosa que realment tenen és por.

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona

Tel: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94;

correu-e: espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>